

Datblygiad Dwyieithog:

Fel mewn perthynas â disgrifio lefelau hyfedredd dwyieithog, mae terminoleg sy'n ymwneud â *datblygiad* dwyieithog weithiau'n cael ei defnyddio'n gyfystyr gyda mwy nag un term ar gyfer agwedd benodol. Fodd bynnag, cydnabyddir dau derm sylfaenol ar raddfa eang:

- Dwyieithrwydd sylfaenol
- Dwyieithrwydd eilaidd

Mae *dwyieithrwydd sylfaenol* yn golygu y ceir hyfedredd deuol yn gymharol gynnar mewn bywyd, lle mae *dwyieithrwydd eilaidd* yn arwydd y cafwyd yr ail iaith yn nes ymlaen, fel rheol trwy ryw fath o gyfarwyddyd systematig.

Fodd bynnag, nid yw'r ddau gategori o reidrwydd yr un mor gyfyngedig. Gallai fod dimensiwn *diwylliannol* i ddwyieithrwydd sylfaenol hefyd.

Weithiau, cyfeirir at y ddau derm fel *dwyieithrwydd amgylchiadol* (circumstantial bilingualism) a *dwyieithrwydd dewisol* (elective bilingualism) yn y drefn honno, fel a wnaed gan Skutnabb-Kangas (1981) ac mae Adler (1977) yn cyfeirio at ddwyieithrwydd sylfaenol fel *dwyieithrwydd penodedig* (ascribed bilingualism) ac at ddwyieithrwydd eilaidd fel *dwyieithrwydd a gyflawnwyd* (achieved bilingualism).

Hwyrach fod rhestr bellach Baetens Beardsmore (1991:28-29) o dermau i weld yn atgyfnerthu'r pwynt a wnaed yn gynharach am y dryswch posibl a all arwain at amllder y derminoleg a fathwyd gan amryw academyddion. Mae hyn yn deillio o bosibl o'u dymuniad i ddisgrifio amryw sefyllfaoedd yn fwy penodol, ond gall eu hannibyniaeth broffesiynol arwain at anghysondeb neu ddyblygu. Serch hynny, ymddengys y bydd rhai'n gwahaniaethu datblygiad dwyieithog ar sail oedran y caffaeliad iaith:

- Dwyieithrwydd cynnar, sy'n golygu bod y ddwy iaith wedi'u datblygu yn y cam cyn llencyndod a chyfeirir ato gan bobl eraill fel "dwyieithrwydd babandod" (Haugen,1956)
- Dwyieithrwydd hwyr lle daw'r unigolyn yn hyfedr mewn iaith ychwanegol ar ôl troi oddeutu 11 oed

Mae'r elfen gymdeithasoli'n wahaniaeth sylfaenol rhwng y ddau a'r ffaith fod caffaeliad iaith cynnar yn angen hanfodol i unigolyn ddeall ei amgylchedd a chael ei ddeall.

Caiiff y termau *cydamserol* ac *olynol* eu mabwysiadu hefyd mewn perthynas â datblygiad dwyieithog. Mae McLaughlin (1984) yn disgrifio'r cyntaf fel cyd-destun lle caiff plentyn ei amlygu i fwy nag un iaith o'r cychwyn cyn iddo droi'n 3 blwydd oed (fel rheol, cysylltir hyn gyda'r syniad o "un person-un iaith" lle mae pob rhiant yn siarad iaith wahanol â'r plentyn) a dwyieithrwydd olynol sy'n berthnasol i sefyllfaoedd lle ychwanegir yr ail iaith yn dilyn hynny. Gydag ychydig eithriadau, cydnabuwyd yn gyffredinol fod gan gaffaeliad dwyieithog cynnar fanteision dros ddwyieithrwydd hwyr. Mae Baetens Beardsmore (1991:32-35) yn ceisio darparu barn gytbwys o'r ddadl sy'n amgylchynu'r ddau a chaffael iaith arall.

Haerir hefyd y gall y ffactorau canlynol effeithio ar hyfedredd ieithyddol unigolion.

- oedran
- deallusrwydd

- cof
- agwedd
- cymhelliant
- rhyw

Er gwaethaf tuedd gyffredin efallai i drin agwedd a chymhelliant fel cyfystyron, dylid gwerthfawrogi y gall y ddau fod yn wahanol iawn weithiau. Er enghraifft, mae meddu ar gasineb at iaith er gwaetha'r angen i gaffael lefel hyfedredd er mwyn cael gwaith, neu hoffer heb ddymuniad i ddysgu. Fodd bynnag, mae'r drafodaeth hon unwaith eto'n ffinio ag astudiaeth o *gaffaeliad iaith* a fydd yn agwedd ar ddwyieithrwydd a astudir mewn modiwl diweddarach. Serch hynny, mae'n egluro unwaith yn rhagor cydgysylltiad amryw gydrannau'r cwrs.

Lefelau Hyfedredd Ieithyddol

Mabwysiadwyd amryw dermau er mwyn disgrifio unigolion sy'n cael eu hachredu gyda lefelau uchel o hyfedredd "cyfartal" honedig dwy iaith neu'n rhagor e.e. *pobl ddwyieithog gytbwys / pobl amlieithog cyfartal / pobl cydradd-ddwyieithog* ond, fel yr awgrymwyd yn flaenorol, ceir dryswch o ran pa derm ddylid ei ddefnyddio (Baetens Beardsmore,1991).

Rydym eisoes wedi gweld y gellir rhoi term i'r pedair sgil iaith sylfaenol:

- Dwyieithrwydd Derbyngar (neu Oddefol) (Gwrandd a Darllen)
- Dwyieithrwydd Cynhyrchiol (neu Weithredol) (Siarad ac Ysgrifennu).

Mae'r sgiliau Derbyngar a Chynhyrchiol yn cydberthyn ac yn ddwy ochr o'r un geiniog yn eu defnydd pob dydd. Oni bai fod un yn dewis yn *fwriadol* i beidio ag ymarfer sgiliau cynhyrchiol, fodd bynnag, fel rheol ystyrir y gallu i ddefnyddio dim ond sgiliau derbyngar fel arwydd o lefel hyfedredd ieithyddol is. Am y rheswm hwn, cyfeirir at y gallu i ymarfer sgiliau derbyngar yn unig fel *lled-ddwyieithrwydd*. Fodd bynnag, ni ddylid drysu hwn gyda'r term *lledieithyddiaeth* neu *ddwbl lledieithyddiaeth*.

Lled-ieithyddiaeth

Ni ddylid drysu lledieithyddiaeth gyda lled-ddwyieithrwydd a fathwyd gan Hockett (1958) i ddisgrifio hyfedredd mewn sgiliau *derbyngar* yn unig.

Mae lledieithyddiaeth yn derm a ddefnyddiwyd yn wreiddiol i ddisgrifio'r rheiny nad oeddent yn hyfedr yn y naill iaith na'r llall ac a ddiffiniwyd gan Hansegård (1975) fel chwe gwendid ieithyddol

- maint ac ehangder geirfa
- cywirdeb
- annibyniaeth (prosesu iaith yn anymwybodol)
- bathu (creu iaith)
- rheolaeth emosiynol a gwybyddol o iaith
- ystyron a delweddau

Yn hytrach na chyfeirio at y gallu i ddefnyddio dim ond sgiliau derbyngar mewn iaith benodol felly, mae lledieithyddiaeth yn disgrifio cyflwr o *hyfedredd isel yn y ddwy iaith* ac anallu i ddefnyddio'r un ohonynt "yn fedrus".

Ym 1927, disgrifiodd Bloomfield hyfedredd iaith dwyieithog llwythwr yr Indiaid Cochion fel a ganlyn:

"White Thunder, a man around 40, speaks less English than Menomini, and that is a strong indictment, for his Menomini is atrocious. His vocabulary is small, his inflections are often barbarous, he constructs sentences of a few threadbare models. He may be said to speak no language tolerably." (Bloomfield, 1927: 437).

Ers hynny, mae lledieithyddiaeth wedi'i hystyried yn fater mewn perthynas â siaradwyr o grwpiau lleiafrifol ac mae'n cymharu gyda syniad Hansegård's (1975) o *halvspråkighet* mewn perthynas â phlant y Ffindir sydd wedi mewnfudo ac yn byw yn Sweden lle mae eu dwyieithrwydd Ffinnaidd-Swedaidd yn cael ei gymharu'n anffafriol gyda siaradwyr uniaith yr ieithoedd hynny yn eu gwledydd priodol. Fodd bynnag, mae Baker (2011:10) yn cyfeirio at feirniadaeth o'r defnydd o'r term ac yn crybwyll pum mater sy'n ymwneud ag ystod o ffactorau gwaledol, gan gynnwys y rhai sydd o natur wleidyddol ac ideolegol. Fel y mae Edwards (2006:10) yn datgan, gall y term lledieithyddiaeth felly, adlewyrchu agweddau cymdeithaseg iaith dyfnach megis:

- grwpiau iaith fwyaf a lleiafrifol
- dominyddiaeth ac israddoldeb
- gormes ac erledigaeth

Mae Baetens Beardsmore (1991:10-14) hefyd yn trafod y ffenomenon ieithyddol hwn a'i arwyddocâd *gwleidyddol*, gan nodi bod y ddadl i gefnogi'r cysyniad yn cael ei wrth-ddweud gan lwyddiant rhaglenni trwytho dwyieithog Ffrangeg-Saesneg yng Nghanaada, y gallwn ychwanegu llwyddiant rhaglenni Cymraeg-Saesneg tebyg yng Nghymru atynt. Fel ffenomenon *ieithyddol*, cafwyd tueddiadau diweddarach i wrthod y syniad, fel y dywed Skutnabb-Kangas (1984: 248-49):

"I do not consider semilingualism to be a linguistic or scientific concept at all. In my view it is a political concept."

a Martin-Jones (1989) a gyfeiriodd ato fel "a half-baked theory of communicative competence."

Serch hynny, mae Baetens Beardsmore (1991:13) yn cynnig y gallai'r term feddu ar rywfaint o "ddefnyddioldeb cyfyngedig" wrth ddisgrifio unigolion sydd, er gwaetha'u hanallu i gaffael hyfedredd ail iaith (L2) mewn newid o gyd-destun ieithyddol, yn colli meistrolaeth ar eu hiaith gyntaf (L1) ar yr un pryd oherwydd diffyg defnydd mewn cyswllt cymdeithasol; sefyllfa sy'n cael ei chymharu â disgrifiad T'Sou o SWONAL Tsieina.

Mae'r drafodaeth hon o led-ieithyddiaeth wedi'n harwain ni i ystyried iaith fel ffenomenon grymus a dylanwadol mewn termau *gwleidyddol*, mater y byddwn yn ei astudio'n ddyfnach yn y modiwl nesaf (Dwyieithrwydd Cymdeithasol: ECDA-7011C).

Bernir pobl, grwpiau, cymunedau a hyd yn oed gwledydd yn aml ar lefel gymdeithasol ac addysgol gan eu defnydd iaith. Er enghraifft, gellir ystyried grym ffonoleg neu acen mewn defnydd iaith a sut gellir labelu'n unol â hynny mewn termau cymdeithasol, hyd yn oed os na fydd o reidrwydd yn adlewyrchu lefel hyfedredd ieithyddol neu allu deallusol unigolyn. O ran agweddau fel dominyddiaeth wleidyddol a darostyngiad, felly mae iaith yn arf gwleidyddol eithriadol o bwerau.

BICS a CALP

Wrth drafod lefelau hyfedredd ieithyddol, gwahaniaethodd Cummins (1984b) rhwng yr hyn y cyfeiriodd ato fel:

- Sgiliau Cyfathrebu Rhyngpersonol Sylfaenol (BICS) a
- Hyfedredd Iaith Academaidd Gwybyddol (CALP)

Mae'r rhain yn dermau a newidiodd yn ddiweddarach i Hyfedredd Iaith Sgwrsio a Hyfedredd Iaith Academaidd yn y drefn honno. Gellir dweud bod y gwahaniaethu hwn mewn lefelau a hyfedredd iaith yn cysylltu hefyd â'r hyn y cyfeiriodd Skutnabb-Kangas a Toukomaa ato'n gynharach fel:

- Rhuglder ar yr wyneb ac
- Agweddau ar hyfedredd iaith academaidd cysylltiedig

Mae Sgiliau Cyfathrebu Rhyngpersonol Sylfaenol yn rhai a ddefnyddir ar lefel arwynebol mwy gwybyddol, fel mewn sgwrs gyffredin pob dydd, lle mae Hyfedredd Iaith Academaidd Gwybyddol yn ofynnol ar gyfer sefyllfaoedd fel astudiaeth academaidd. Mae Baker (2008: 175) yn egluro'r gwahaniaethu yn Ffigur 1:

Ffigur 1:

Prosesau Gwybyddol	Hyfedredd Sgwrsio	Hyfedredd Iaith
Gwybodaeth Dealltwriaeth Defnydd		Ynganiad Geirfa Gramadeg
..... Ar yr wyneb.....		
Dadansoddiad Synthesis Gwerthusiad		Ystyr Semantig Ystyr Swyddogaethol
Hyfedredd Gwybyddol / Academaidd		

Felly, mae gwahaniaeth Cummins (1984b) rhwng BICS a CALP yn ein helpu ni i wahaniaethu rhwng rhuglder sgwrsio a hyfedredd iaith academaidd. Mae Sgiliau Cyfathrebu Rhyngpersonol Sylfaenol yn sgiliau ieithyddol yn gysylltiedig â chyddestun "pob dydd" cyffredin y gellir eu hasesu ar sail geirfa a chystawen gywir etc. Mae Sgiliau Hyfedredd Iaith Academaidd Gwybyddol yn gysylltiedig ag agweddau ieithyddol mewn profion deallusrwydd ac yn cynnwys y gallu i ddadansoddi a syntheseiddio gwybodaeth er enghraifft.

Mae gan y gwahaniaeth hwn rhwng lefelau hyfedredd iaith berthnasedd penodol yn addysg plant. Ar sail eu lefelau rhuglder BICS amlwg, mae plant yn aml yn ymddangos yn ddigon medrus i gael eu haddysgu trwy gyfrwng eu hail iaith. Fodd bynnag, yn aml iawn priodolir y bai am unrhyw anallu, gwendid neu fethiant *cychwynnol* a ddangoswyd gan y fath unigolion i addysg ddwyieithog ei hun, sydd i weld yn adlewyrchu amgyffrediad hanesyddol a honiad fod ganddo duedd i achosi dryswch meddyliol. Adlewyrchir y fath sefyllfa hefyd yng nghanlyniadau ymchwil addysgol. Er enghraifft:

1. Myfyrwyr iaith leiafrifol sy'n tangyflawni'n academiaidd ar ôl cael eu trosglwyddo i wersi prif ffrwd ac sy'n ymddangos i fod yn alluog ar sail "rhuglder" canfyddedig yn eu hail iaith.
2. Mae rhai disgyblion mewn addysg drwytho Ffrangeg Canada'n ymddangos i fod ar ôl eu cyfoedion iaith gyntaf am ychydig hyd nes bod eu gallu i ymdopi â materion gwybyddol yn eu galluogi i ddal i fyny.

Fodd bynnag, mae ymchwil yng Nghanada, UDA ac Ewrop yn dangos, lle caiff disgyblion iaith leiafrifol eu caniatáu i ddefnyddio'u hiaith gyntaf yn rhannol ar gyfer eu haddysg gynnar, ni ddeuir o hyd i ohriad mewn cynnydd academiaidd nac wrth ddatblygu'r iaith fwyafrifol (L2). Ar ôl datblygu sgiliau gwybyddol yn eu hiaith gyntaf, caiff y rhain eu trosglwyddo i'w hail iaith hefyd.

Mae Baker (1993:138) yn rhoi enghraifft o'r gwahaniaeth rhwng BICS a CALP a allai esbonio methiant rhai plant o gefndiroedd iaith leiafrifol mewn system addysg iaith fwyafrifol pan fydd eu sgiliau ieithyddol ar lefel CALP heb ddatblygu'n ddigonol i ymdopi â gofynion y cwricwlwm.

"Mae gennych 20 doler. Mae gennych chi 6 doler yn fwy na mi. Sawl doler sydd gennych i?"

Ar lefel CALP, byddai'r plentyn yn tynnu i ffwrdd yn gywir. Fodd bynnag, ar lefel BICS heb ddatblygu'n ddigonol, gallai ef/hi gamddehongli'r gair "mwy" trwy ddileu'r gair "na" ac wedyn adio i fyny, ac felly'n rhoi 26 fel ateb anghywir. Mewn perthynas ag addysg drwytho yn y Ffrangeg, mae Hammerly (1989:29) yn datgan:

"listeners to a second language interpret what they hear on the basis of the language or languages they know, eliminating what seems redundant, such as certain endings, little unstressed words like articles and prepositions and so forth, even though they are important in the second language."

Fel y mae Baker (2011:172) yn datgan:

"Cummins' (1984) distinction between BICS and CALP explains why such children tend to fail when mainstreamed. Their cognitive academic language proficiency is not developed enough to cope with the demands of the curriculum. What Cummins regards as essential in the bilingual education of children is that the 'common underlying proficiency' is well developed. That is, a child's language-cognitive abilities need to be sufficiently well developed to cope with the curriculum processes of the classroom."

Mae Baker (2011: 178) yn tynnu sylw at y ffaith fod y cysyniad hwn o ddatblygiad dwyieithog wedi'i feirniadu. Mae Romaine (1995) yn dadlau ei fod yn rhy syml ac anodd ei brofi mewn ffordd empirig. Fodd bynnag, mewn perthynas ag ymryson Hamers & Blanc (2000:99) nad yw'n mynd i'r afael â mater dwyieithrwydd *cydamserol*, mae'n bosibl nad oedd wedi bwriadu gwneud hynny a bod y cysyniad yn ddefnyddiol yn y lle cyntaf wrth ddisgrifio datblygiad olynol L2 yn yr hyn y mae Chin & Wigglesworth (2007) (Darlleniad 1) yn cyfeirio ato fel dwyieithrwydd "dewisol".

Mae Cummins (2000) (wedi'i gynnwys yn Narlleniad 1) yn dangos yr hyn sy'n gysylltiedig â'n dealltwriaeth o hyfedredd iaith hefyd (yn ogystal â materion methodoleg addysgu) y mae'r mater ydy hyfedredd iaith plentyn wedi'i *ymgorffori o ran cyd-destun* neu wedi'i *gostwng o ran cyd-destun*.

Hyfedredd **wedi'i ymgorffori o ran cyd-destun** yw lle mae cyfathrebu a dealltwriaeth yn cael eu hwyluso gan gymorth cyd-destunol, sy'n cynnwys defnyddio iaith y corff e.e. defnyddio'r dwylo, llygaid, arwyddion, goslef y llais. Mewn sefyllfa addysgu yn y dosbarth gallai hyn hefyd gynnwys defnyddio cymhorthion neu arteffactau clyweled.

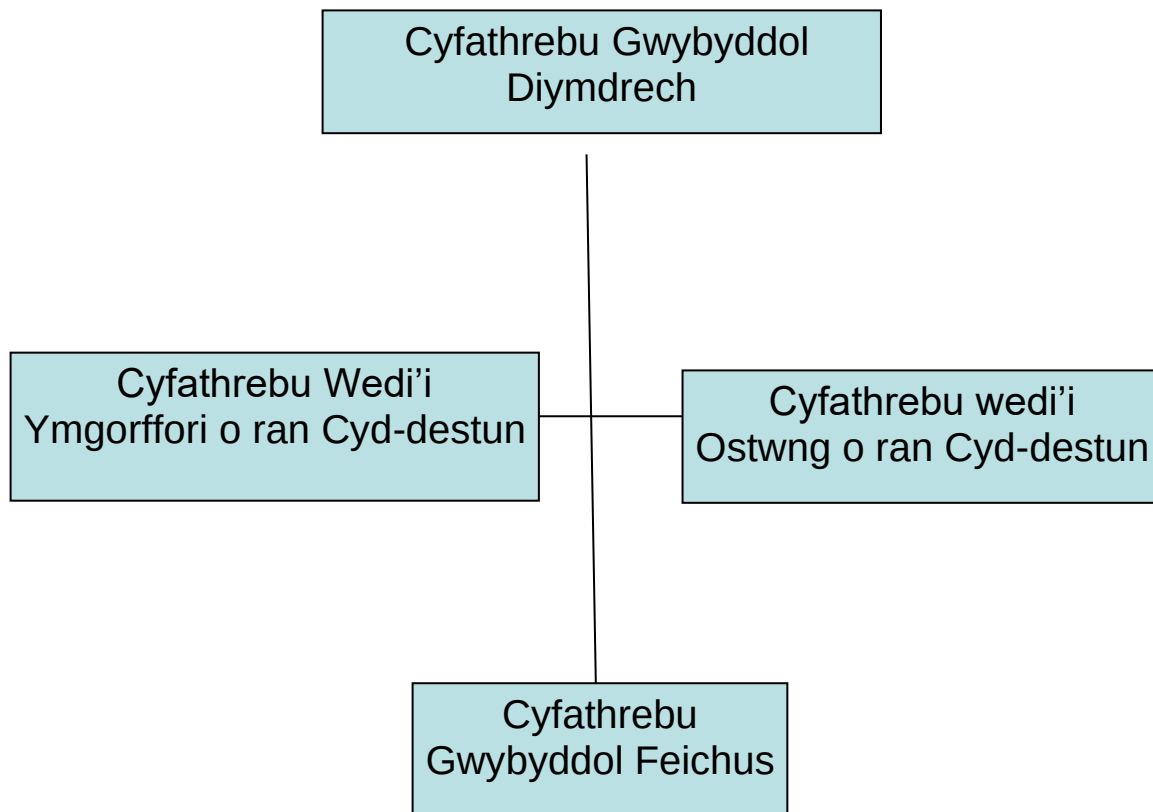
Hyfedredd **wedi'i ostwng o ran cyd-destun**, sy'n dangos sgiliau iaith gradd uwch, yw lle nad yw cyfathrebu a dealltwriaeth yn dibynnu ar gymorth neu arwyddion allanol neu gorfforol a lle ceir, er enghraifft, angen i ddadansoddi, syntheseiddio, damcaniaethu a gwerthuso.

Gellir cydberthyn y dimensiynau hyn felly i BICS a CALP (cyfeirir atynt yn Ffigur B2.3.1 yn Narlleniad 1 a Ffigur 2 isod fel Cyfathrebu Gwybyddol heb fod yn feichus a Chyfathrebu Gwybyddol Feichus yn y drefn honno) trwy osod pob dimensiwn ar gontinwm ac ar wahanol echel, gan greu pedwar cwadrant defnydd iaith felly:

- Cwadrant 1af: Cyfathrebu Gwybyddol Diymdrech Wedi'i Ymgorffori o ran Cyd-destun
- 2il Gwadrant: Cyfathrebu Gwybyddol Diymdrech Wedi'i Ostwng o ran Cyd-destun
- 3ydd Cwadrant: Cyfathrebu Gwybyddol Feichus Wedi'i Ymgorffori o ran Cyd-destun
- 4ydd Cwadrant: Cyfathrebu Gwybyddol Feichus Wedi'i Ostwng o ran Cyd-destun

Cwadrant 1^{af}

2^{il} Gwadrant

3^{ydd} Cwadrant
(Addaswyd o Cummins, 1981)

4^{ydd} Cwadrant

Fel y mae Cummins (2000) yn datgan (Darlleniad 1: 165):

“While cognitive demands and contextual support are distinguished in the framework, it is not being suggested that these dimensions are independent of each other. In fact, as Frederickson and Cline (1990) point out, increasing contextual support will tend to lessen the cognitive demands- in other words, make tasks easier.”

Byddai ymgais i osod y pedwar cwadrant ar un continwmm yn dangos cymhlethdod datblygiad a hyfedredd iaith o fewn y ddau bwynt eithafol.

Byddai'r rhan fwyaf yn cytuno y byddai'r lefel hyfedredd isaf yn cael ei dangos yn y Cwadrant 1af lle byddai'r iaith yn wybyddol ddiymdrech (BICS) a lle byddai'r broses gyfathrebu'n cael ei chynorthwyo gan arwyddion cymorth allanol h.y. wedi'i ymgorffori o ran gyd-destun.

Yn yr un modd, byddai'r 4ydd Cwadrant yn dangos lefelau uchel o hyfedredd gydag iaith wybyddol feichus yn ogystal ag absenoldeb unrhyw arwyddion cymorth allanol h.y. wedi'i ostwng o ran cyd-destun. Fodd bynnag, o ran datblygiad iaith, o fewn y ddau bwynt eithafol hynny o'r continwmm, ym mha drefn fyddwn yn gosod yr 2^{il} a'r 3^{ydd} cwadrant? Byddai'r continwmm yn dangos, er enghraifft, y gellir cynorthwyo iaith wybyddol feichus trwy gael ei hymgorffori o ran cyd-destun yn yr un ffordd ag y gellir fforddio i iaith wybyddol ddiymdrech gael ei ostwng o ran cyd-

destun ar adegau. Mewn ffordd syml iawn, felly, mae hyn yn dangos nad yw datblygiad iaith o reidrwydd yn digwydd mewn ffordd *linellol* a gall fod sawl newidyn ar waith yn y broses.

Mae'r uchod, wrth reswm, yn gysylltiedig o ran datblygu iaith unigolyn. Mae datblygiad cydamserol neu olynol ail iaith yn amlwg yn mynnu trafodaeth bellach. Fodd bynnag, cred Cummins (1981) fod hyfedredd ail iaith (L2) yng Nghwadrant 1 (rhuglder ar yr wyneb) yn gallu datblygu'n annibynnol ar ruglder ar yr wyneb y famiaith (L1), lle mae hyfedredd Cwadrant 4 yn datblygu'n gyd-ddibynnol a gellir eu hyrwyddo trwy gyfrwng un iaith neu'r llall neu'n rhyngweithiol.

Mae Darlleniad 1 hefyd yn cyfeirio at yr ymchwil ethnograffig a gynhaliwyd gan Vincent (1996) mewn perthynas â'r ail genhedlaeth o blant Salvador yn Washington sy'n nodi natur dwyllodrus rhuglder ar lefel hyfedredd sgwrsio yn unig (BICS). Mae'n cyfeirio hefyd at ddetholiad gan Gibbons (1991:3) sydd, gan ddefnyddio'r derminoleg frodorol "iaith y cae chwarae" ac "iaith yr ystafell ddosbarth", yn rhoi esboniad cadarn a chlr o'r gwahaniaeth yn nefnydd y ddwy lefel iaith yng nghyd-destun yr ysgol.

Fel y mae Gibbons (1995) (y cyfeirir ato yn Cummins, 2000) a Baker (2011: 175) yn dangos, mae gan y fframwaith hefyd berthnasedd penodol nid yn unig i asesu dysgu ond hefyd i'r fethodoleg a fabwysiadwyd wrth addysgu.

Mae Cummins (1976) wedi datblygu theori datblygiad iaith hefyd y cyfeirir ato fel y *Theori Trothwy* (gweler Baker, 2011: 167). Fframwaith damcaniaethol yw hwn sy'n paru lefelau hyfedredd gyda datblygiad gwybyddol hyfedredd dwyieithog a manteision ac anfanteision posibl gwahanol lefelau hyfedredd dwyieithog mewn perthynas â llwyddiant academaidd. Er y bydd hyn yn cael ei drafod mewn modiwl diweddarach (ECDA-7004C) oherwydd ei berthnasedd i agweddau gwybyddol ar ddwyieithrwydd, byddai o gymorth hefyd ei grybwyll yn gryno mewn perthynas â'r drafodaeth bresennol.

Mae'r Theori Trothwy yn ymgorffori'r asesiad o hyfedredd mewn termau *absoliwt* a *pherthynol*, hynny yw fel asesiad o hyfedredd ym mhob iaith mewn perthynas â siaradwyr uniaith, a hyfedredd yn y ddwy iaith mewn perthynas â'i gilydd. Cyfeirir at hyfedredd dwyieithog ar dair lefel:

- dwyieithrwydd cyfyngedig, lle ceir diffyg sgiliau priodol i oedran yn y *ddwy* iaith
- dwyieithrwydd rhannol, lle ceir datblygiad ieithyddol priodol i oedran mewn *un* o'r ddwy
- dwyieithrwydd hyfedr, lle ceir hyfedredd priodol i oedran yn y *ddwy* iaith

Prif fyrdwn damcaniaeth Cummins (1976) yw bod gan ddwyieithrwydd cyfyngedig effeithiau gwybyddol negyddol yng nghyd-destun y dosbarth, lle mae dwyieithrwydd hyfedr yn arwain at effeithiau gwybyddol cadarnhaol. Fodd bynnag, mae Cummins yn haeru bod gan ddwyieithrwydd rhannol ganlyniadau niwtral, hynny yw, dim effeithiau negyddol na chadarnhaol. Fodd bynnag, mae Bialystok (2001), yn datgan bod rhywfaint o ymchwil (Bialystok, 1988),

(Cromdal, 1999) hefyd wedi adrodd effeithiau gwybyddol cadarnhaol i bobl rannol ddwyieithog ac mae Hakuta a Diaz (1985) yn dangos y gall y fantais wybyddol fwyaf ddod o gam dwyieithrwydd cynnar pan fydd y bwlb rhwng y ddwy iaith ar ei fwyaf.

Mae'r drafodaeth uchod yn egluro bod y llinell denau sy'n bodoli yn y maes astudio hwn rhwng *mesur lefelau* hyfedredd dwyieithog ar yr un llaw ac *effeithiau gwybyddol y lefelau hyfedredd hynny* ar y llall. Fel y nodwyd yn flaenorol, lle bydd yr astudiaeth o effeithiau dwyieithrwydd ar y wybyddiaeth yn cael ei chadw ar gyfer modiwl diweddarach, gan ystyried paramedr y modiwl presennol ac o ran mesur *lefelau* hyfedredd, crynhoir theori Cummins (1979) (y mae'n pwysleisio'u bod wedi'u bwriadu i'w defnyddio yn y cyd-destun addysgol yn unig) yn Narlleniad 1 gan Chin a Wigglesworth (2007:164):

“Cummins argues that when children begin to attend a school system where the language of education is other than their first language, they will often develop conversational language proficiency relatively quickly. However, academic language proficiency takes much longer to acquire.”